

УДК 373.2.091.33:7

Катерина Мнишенко

Вінницький державний педагогічний
університету імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID 0000-0003-4640-9568

DOI 10.24139/2312-5993/2021.02/112-121

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті подано результати експериментально-теоретичних досліджень проблеми формування основ художньо-естетичної компетентності в дошкільному віці. Розкрито смислове наповнення понять «компетентність», «компетенція», «художньо-естетична компетентність» у векторі естетичного виховання та художньої освіти дошкільників. Проаналізовано низку компетентностей дітей дошкільного віку, зокрема художньо-продуктивну, сенсорно-пізнавальну, комунікативну тощо.

Ключові слова: дошкільник, художньо-естетична компетентність, художня освіта, педагогічна технологія, герменевтичний підхід, педагогічна технологія, образотворчість, художньо-естетичне самовираження..

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в нашій державі, у її економічній, політичній і соціальній сферах, зумовлюють потребу перетворення й оновлення системи освіти й зокрема педагогічної освіти. Національна Доктрина розвитку освіти метою державної освітньої політики визначає «створення умов для розвитку особистості та творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних працювати й навчатися протягом життя, оберігати та примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати та зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти» (Кононко, 2003). Позитивною тенденцією сьогодення є повернення українського суспільства до вивчення історії України, побуту, традицій та обрядів нашого народу, а головне активне, неформальне залучення дітей до їх вивчення.

В умовах оновлення соціально-економічного, науково-технічного, духовного життя держави зростають вимоги суспільства до рівня фахової підготовки вихователів закладів дошкільної освіти. Сьогодні потрібні спеціалісти, які поєднують у собі глибокі фундаментальні фахові й загальнокультурні знання, практичну підготовку до активного входження в соціальне життя, готовність і здатність до самовдосконалення як на професійному, так і на особистісному рівні. Основні вимоги до педагогічних кадрів та рівня їх підготовки знайшли відображення в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Національній доктрині розвитку освіти», «Концепції громадянського виховання особистості

в умовах розвитку української державності», «Концепції національно-патріотичного виховання» та ін. Зокрема, у цільовій комплексній програмі «Вчитель» зазначається, що завдяки діяльності педагога реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки й культури, збереженні та примноженні культурної спадщини, формуванні людини майбутнього.

Аналіз актуальних досліджень. Кожна особистість володіє ресурсом художньо-естетичного розвитку, але не завжди усвідомлює його цінність для успішної самореалізації в соціумі. Організація естетичного виховання та художньої освіти на всіх рівнях освіти покликана створити умови для визначення особистістю орієнтирів, змісту та способів життєтворчості, формування компетентності, яка обумовлює її самоактуалізацію в соціумі.

Прилучення дитини до світу художньої культури є визнаним пріоритетом дошкільної освіти, оскільки мистецтво є сферою «високої культури», яка доступна й відкрита дитині для освоєння (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Дронова, О. Кононко, Г. Сухорукова, Р. Чумічева та ін.).

Мистецтво як спосіб художнього пізнання й відображення світу, взірець творчої активності людини, персоналізації та факт самовираження особистості є носієм особливих знань. Оволодіння цими знаннями збагачує духовний світ людини, пробуджує вторичний потенціал, розширює сферу її творчої активності, складає основу художньо-естетичної компетентності, культуротворчості (Б. Ананьєв, М. Бердяєв, І. Бех, Ю. Борєв, Л. Виготський, М. Каган, О. Кривцун, Л. Левчук, В. Роменець, Л. Столович, Б. Юсов та ін.) (Кононко, 2003).

У низці компетентностей дитини визначені художньо-продуктивна, сенсорно-пізнавальна, комунікативна тощо. Потрібне переосмислення змісту художньої освіти у векторі естетичного (сенсорно-перцептивного), емоційно-чуттєвого освоєння дитиною реального світу, визначення організаційних та методичних засад педагогічної технології реалізації компетентнісного підходу (Мазур, 2017).

У наших дослідженнях актуалізується проблема формування в дошкільників основ художньо-естетичної компетентності як інтегрованої характеристики досягнень дитини в культуро відповідних способах пізнання світу та себе в ньому, а саме – у культуротворенні. Її вирішення обумовлене конкретизацією змісту художньої освіти, перенесенням акценту на активне мислення дитини та дослідницьку поведінку в пізнанні реального світу та його художнього відображення в мистецтві; застосування аксіологічного та герменевтичного підходів у розробці педагогічних

технологій, адекватних потребам та можливостям дитини в освоєнні нею культури відповідних способів пізнання світу, форм художньо-естетичного творчого самовираження в ньому (Мнишенко та ін., 2019).

Галузь художньої творчості, образотворча діяльність дітей дошкільного віку широко представлені в психолого-педагогічних дослідженнях. Учені відзначають, що дитина, яка прагне зрозуміти, відчуті запропоноване їй мистецтво, водночас навчається творчості (В. Єзікеєва, Н. Зубарева, Л. Компанцева, Р. Чумічева та ін.).

Базовими поняттями компетентнісного підходу вчені визначають «компетентність», «компетенцію», «ключові» та «предметні» компетентності. Сутність компетентнісного підходу в дошкільній освіті та початковій школі визначає спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових (базових) і предметних компетентностей на підґрунті оволодіння дитиною компетенціями в певній галузі знань та сфері діяльності (Т. Байбара, Г. Беленька, Н. Бібік, Н. Гавриш, А. Івершинь, Г. Сухорукова та ін.).

У дослідженнях естетичної компетентності дошкільників науковці визнають складність і багатогранність цього поняття. У ньому сконцентровані всі знання й навички дитини, засвоєні у процесі навчання та її обізнаність у мистецтві. Показники естетичної компетентності та її рівні обумовлені віковими можливостями дитини (В. Гуржапова, О. Мелік-Пашаєв, Е. Торшилова та ін.).

Сучасні педагогічні технології художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку характеризують інтеграцію мистецтв, створення полі художнього розвивального середовища та активну взаємодію педагога з дитиною в ньому, відбір базових знань із теорії образотворчого мистецтва та надання дитині можливості набувати досвіду використання здобутих знань у художньо-естетичному самовираженні (О. Дронова, А. Івершинь, Г. Сухорукова, Л. Шульга, Л. Янцур та ін.). опрацьовується теорія педагогічної підтримки як особливої діяльності педагога, яка перебуває в тісному зв'язку з процесами соціального самовизначення, саморозвитку, самореалізації дитини (О. Газман, Н. Іванова, А. Маслоу, Т. Мерцалова, С. Ролякова, Т. Рогальова, І. Якіманська та ін.).

Орієнтація програм дошкільної освіти на інтегроване вивчення мистецтва актуалізує проблему застосування ідей педагогічної герменевтики (Ш. Амонашвілі, В. Сластьонін), формування основ художньо-герменевтичної компетентності як затності дитини до осмислення інтерпретації художнього тексту музичних, хореографічних, образотворчих та інших творів мистецтва (Н. Гавриш, О. Дронова); підготовки педагогів до опанування вмінь

герменевтичного аналізу художніх текстів різних видів мистецтва (І. Левицька, Д. Лісун, О. Ляшенко, Л. Степанова та ін.).

Змістова сутність понять «художньо-естетична компетентність», «базові знання» з образотворчого мистецтва, організація процесу формування художньо-естетичної компетентності та методичні особливості його супроводу залишаються актуальними для наукової розробки.

Метою статті є висвітлення організаційно-методичних засад формування основ художньо-естетичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження. Під час наукового пошуку використовувався комплекс методів дослідження: загальнонаукові (аналіз, синтез, порівняння, систематизація тощо) для узагальнення науково-педагогічних джерел, які розкривають досліджувану проблему; порівняльно-історичний, що дозволив визначити засади формування основ художньо-естетичної компетентності дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Вивчення об'єктивних процесів практики показало, по-перше, що ізольованість естетичного, художнього, зображального компонентів, яка спостерігається в організації педагогічної роботи та її програмно-методичному забезпеченні, гальмує процес формування компетентності. По-друге, особливістю сучасного мистецтва є активне прагнення експериментування, унаслідок чого з'являються нові стилі, напрями, жанри, синтезовані форми, «оєднання непоєднуваного» (М. Каган). Вихователі так само активно, але не завжди влучно та доцільно залучають ці нові форми до образотворчої діяльності дітей. Дитину цікавить та захоплює процес творення образу, а в пріоритеті є «робота на швидкий результат» з акцентом на запам'ятовування, «механічне» виконання за зразком та показом педагогом способу та послідовності дій «концертно-виставкова діяльність», «зображальна діяльність».

У визначенні змісту художньо-естетичної компетентності дошкільника ми спираємося на роботи психологів, які пояснюють художню творчість дитини як процес, що починається від зародження художніх ідей та образів, натхненних красою, до фаз проміжних і завершальних, у яких активно використовується соціокультурний досвід, специфічні знання та ерудиція (Л. Виготський, О. Леонтьєв, Б. Мейлах, В. Мухіна, Я Пономарьов, С. Рубінштейн, Б. Теплов, П. Якобсон та ін.).

Художньо-естетичну компетентність ми розуміємо як інтегровану характеристику досягнень дитини в освоєнні способів пізнання та інтерпретації світу. У цій діалектичній структурі естетичний (емоційно-

чуттєвий) компонент інтегрує рівень усвідомлення «образу реального світу», розвиненість перцептивної сфери, рівень сенсорної культури, розвиненість уяви, які обумовлюють емоційну реакцію дитини на предмети ф явища світу та створюють ситуацію «переживання естетичних емоцій», почуття захвату, здивування, власного розуміння й інтерпретації краси, яка надихає на творчість.

Художній компонент інтегрує рівень усвідомлення дитиною «художньої кратини світу»; уявлення про мистецтво (художній образ) як форму інтерпретації світу та краси в ньому; усвідомлення твору мистецтва як результату творчих зусиль, майстерності та емоційного піднесення людини; орієнтування у видах мистецтва та усвідомлення характерних особливостей жанру; усвідомлення варіантів вибору зображальних матеріалів, обладнання та їхніх виражальних можливостей у створенні образу; активність у пошуку оригінальних технік створення образу; здатність ідентифікувати себе з особою художника (митця), прагнення наслідувати спосіб його творчих дій у світосприйманні, інтерпретації, образотворенні; здатність створювати оригінальні художні образи мовою різних мистецтв та мати творчі уподобання.

Організація педагогічного процесу формування в дітей 5–6 років художньо-естетичної компетентності ґрунтується: на засадах філософської теорії пізнання. У педагогічній роботі інформаційно-комунікативний пошуковий простір складала реальний світ, світ мистецтва та «Я-концепція» дитини (самоусвідомлення, самооцінка, рівень домагань, уподобання, досягнення та ін.) у художньо-естетичному творчому самовираженні. До сфери компетентності дитини було включено: споглядально-комунікативну діяльність, «живе споглядання», які передбачали активне спілкування дитини з предметами, об'єктами і явищами реального світу, їх «Оживлення» та «одухотворення», і в яких створювались умови для усвідомлення краси й надихання нею на образотворчість; ідентифікацію з особою митця, сутність якої полягала в усвідомленні зразка креативної поведінки у світосприйманні та художній інтерпретації світу і яка сприяла виникненню в дитини бажання наслідувати способи та форми художньо-творчої активності, вихованню шанобливого ставлення до мистецтва, уваги до втрив мистецтва та бажання відкривати «закодовані в них смисли; активне «живе» сприймання творів мистецтва (музики, живопису, поезії, скульптури тощо), яке передбачало усвідомлення дитиною оригінальної «мови» кожного виду мистецтва й набуття досвіду користування нею у власному трактуванні та інтерпретації; образотворчу діяльність (навчальну та творчу), сутність якої полягала в

уведенні дитини у «творчу майстерню митця», практичному набутті дитиною «базових» знань з мистецтва та усвідомленні цінності їхнього застосування у власному образі творенні; художньо-естетичне мовираження, сутність якого полягала у збагаченні простору художньо-творчої активності дитини, винайденні нею оригінальних ідей у вирішенні образу, випробуванні нових форм власного художньо-творчого перевтілення, художньо-творчих імпровізаціях, виборі художніх пріоритетів, формуванні жанрових уподобань та ін.

Зміст базових знань з мистецтва було структуровано в модулі: «що таке краса», «де можна знайти красу», «що таке мистецтво», кого називають митцем (художник, скульптор, композитор, поет та ін.), «творча майстерня (матеріали, обладнання, устаткування, технічні прийоми, творчий процес тощо)», «твір мистецтва (про що розповідає митець, що він хотів донести до нас, як він цього досяг тощо)», «твоя власна творча майстерня (уподобання, досягнення, творчі плани, дії тощо)».

Інтегрована освітня програма містила такі модулі: «Учимося бачити і розуміти красу. Краса надихає на творчість і пробуджує в кожному художника», «Навчаємося розуміти мистецтво. Художник (митець). Твір мистецтва», «Вивчаємо абетку мистецтва. Майстерня художника (митця)», «Навчаємося бути художниками (митцями). Моя творча майстерня».

В організації та управлінні педагогічним процесом домінували: мотивація дитини до художньо-творчої активності, супровід у переживанні естетичних емоцій, допомога в ситуаціях вибору; транслювання дитині алгоритму творчих дій, зразка креативної поведінки у трактуванні художнього твору та інтерпретації; стимулювання смислопошукових дій та підтримка дослідницької поведінки, творчих спроб та пошуків; увага до особистої думки дитини й повага до неї, визнання цінності продукту творчості.

Зміст педагогічної технології визначався розкриттям дитині «творчої лабораторії» митця та створенням умов для набуття власного художньо-естетичного досвіду через участь у різних культуро відповідних формах самовираження (музикування, драматизація, спів, віршування, складання оповідань та казок, хореографічні імпровізації, малювання, ліплення, дизайн тощо). На різних етапах педагогічного процесу інтегровано використовувався комплекс методичних прийомів: активні дослідження краси зі сприйманням та обговоренням способів передавання краси мовою різних видів мистецтва (літературно-поетичних творів, музики, хореографії та ін.); розповіді та розмови про художників (митців), активне багатоканальне сприймання творів живопису з прийомами «входження у

картину», «відтворення подій», «колористичні» та «композиційні варіанти», «ідентифікація»; знайомство з різними художніми техніками та прийомами створення виразного образу в мистецтві методом наслідування та власних спроб, вправ, експериментувань; створення «ситуації винахідництва»; ігрових ситуацій, психогімнастики, пластичних етюдів, «мистецьких хвилинок» тощо.

Упродовж експериментальної роботи було визначено, що у формуванні художньо-естетичної компетентності головними завданнями педагога є, по-перше, розвиток сприйнятливості, чуттєвості дитини як базової особистісної якості, яка обумовлює поступове становлення здатності до витонченого розуміння та інтерпретації краси й гармонії, виховання шляхетного смаку; по-друге, організація процесу пізнання реального світу та світу мистецтва як герменевтичної діяльності, у якій дитина набуває досвіду сприймання, осмислення-розуміння та вираження інтерпретації. Цей досвід обумовлює формування в дитини здатності до самостійного здобування інформації, потрібної для успішного виконання дії; трансформування її в певну форму, спосіб та якість художньо-естетичного самовираження; визначає його оригінальність.

Важливою складовою художньо-естетичної компетентності дитини є технічно-технологічна, виконавча складова, яку обумовлюють та характеризують: усвідомлення специфічної «мови» різних мистецтв, набуття досвіду користування нею, власні художні уподобання, здатність до вільної інтерпретації. Організація педагогічного процесу як інтегрованої мистецької діяльності передбачала застосування «художньої студії», «творчої майстерні» як форм педагогічного супроводження, у яких є можливості для індивідуального, групового, фронтального спілкування, роботи «в парах», реалізації навчальних та творчих планів. Було з'ясовано, що технічні навички й уміння, які дитина засвоює методом вправ, маніпулювань, експериментувань з матеріалами та обладнанням, розуміються та усвідомлюються нею як «правила», потрібні для успішної реалізації задуму (Дронова, 2015).

Ефективним технологічним прийомом ми визначаємо застосування «квазі-суб'єкта» (персоналії). Ним виступив «митець», видатний майстр, талановити виконавець (художник, поет, музикант, композитор, скульптор, художник, архітектор, дизайнер, актор, співак, танцівник та ін.) – зрозуміла дитині, відома, популярна, авторитетна особистість. Персоналія презентувалася як зразок реативної поведінки для осмислення дитиною «секретів» майстерності, стимулювання герменевтичної діяльності та

творчого наслідування. Створювалися сприятливі умови для реалізації педагогічного супроводу, коли педагог разом із дітьми «вчився в митців» дивитися на світ та бачити красу, «відкривав» ефективні засоби створення образу як винаходи окремого майстра, сам випробував їх. Педагогічний процес набував формату «пізнавальної гри».

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Відзначимо, що не кожна дитина готова продемонструвати свою компетентність. За різних причин та обставин дошкільнику буває досить складно висловити свою думку, пояснити свої дії, поставити запитання, бути ініціативною у здобутті знань. Найбільш ефективними в цьому процесі виявились індивідуальні, парні та групові форми організації освітнього процесу. Педагог створює ситуації генерування ідей, обговорення художньо-творчої ідеї, задумів, у яких дітям транслюються зразки доброзичливості, відвертості, уваги й поваги до кожної висловленої думки. В атмосфері довіри дитина розкриває свій внутрішній світ, навчається бути культурним суб'єктом обговорення, виявляє свою компетентність.

На відміну від класичної моделі організації занять, модель «художня студія», «творча майстерня» збільшує ступінь свободи дитини й педагога в ініціюванні потрібних творчо-пізнавальних комунікацій, створенні діалогового творчо-пошукового простору, у якому «запускається» механізм перенесення усвідомлених дитиною цінностей мистецтва у власну діяльність образотворення.

Отже, у результаті проведеного дослідження вагомими чинниками формування основ художньо-естетичної компетентності в дітей дошкільного віку на засадах гуманної педагогіки та психології визначені: інтеграція естетичного й художнього її компонентів у педагогічному процесі; вибір засобів, методів, прийомів, які забезпечують набуття дитиною досвіду естетичного сприймання реального світу та його художнього образу в мистецтві; спрямування педагогічного процесу на осмислення дитиною мистецтва, наслідування творчої особистості митця, алгоритму образотворення, усвідомлення цінності власного художньо-естетичного самовираження.

ЛІТЕРАТУРА

- Волошина, О. В., Мнишенко, К. В. (2020). Формування в майбутніх учителів етнопедагогічної компетентності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*, 63, 81-86 (Voloshin, O. V., Mnishenko, K. V. (2020). Formation of ethnopedagogical competence in future teachers. *Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Series: pedagogy and psychology. Issue 63*. 81-86).

- Волошина, О. В. (2014). Педагогіка інновацій у вищій школі. Вінниця (Voloshina, O. V. (2014). *Pedagogy of innovations in high school*. Vinnytsia).
- Дронова, О. О., Огурцова, С. В. (2015). Формування соціокультурної компетентності дошкільників засобами мистецтва скульптури. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*, 2, 26-31 (Dronova, O. O., Ohurtsova, S. V. (2015). Formation of socio-cultural competence of preschoolers by means of the art of sculpture. *Scientific treasury of education of Donetsk region*, 2, 26-31).
- Дронова, О. О. (2015). Педагогічні умови становлення культури художньо-естетичного самовираження в дошкільному дитинстві. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*, 3, 104-110 (Dronova, O. O. (2015). Pedagogical conditions of formation of culture of artistic and aesthetic self-expression in preschool childhood. *Scientific treasury of education of Donetsk region*, 3, 104-110).
- Дронова, О. О. (2015). Свобода і правила в художньому самовираженні дошкільника. Проблеми розвитку творчої особистості: теорія, практика, перспективи, 21-26 (Dronova, O. O. (2015). Freedom and rules in the artistic and aesthetic self-expression of the preschooler. *Problems of development of creative personality of preschool children: theory, practice, prospects*, 21-26).
- Кононко, О. Л. (2003). Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні (Kononko, O. L. (2003). *Commentary on the Basic Component of Preschool Education in Ukraine*).
- Мазур К.В. (2017). Формування художньо-естетичної культури в дітей дошкільного віку як нагальна потреба сьогодення. *Педагогічний пошук*, 77-80 (Mazur, K. V. (2017). Formation of artistic and aesthetic culture in preschool children as an urgent need of today. *Pedagogical search*, 77-80).

РЕЗЮМЕ

Мнишенко Катерина. Организационно-методические основы формирования основ художественно-эстетической компетентности детей дошкольного возраста.

В статье представлены результаты экспериментально-теоретических исследований проблемы формирования основ художественно-эстетической компетентности в дошкольном возрасте. Раскрыто смысловое наполнение понятий «компетентность», «компетенция», «художественно-эстетическая компетентность» в векторе эстетического воспитания и художественного образования дошкольников. Проанализирован ряд компетенций детей дошкольного возраста, в том числе художественно-продуктивную, сенсорно-познавательную, коммуникативную и тому подобное.

Ключевые слова: дошкольник, художественно-эстетическая компетентность, художественное образование, педагогическая технология, герменевтический подход, изобразительное, художественно-эстетическое самовыражение.

SUMMARY

Mnyshenko Kateryna. Organizational and methodological principles of forming the foundations of artistic and aesthetic competence of preschool children.

The article presents the results of experimental and theoretical research on the problem of forming the foundations of artistic and aesthetic competence in the preschool age. The semantic content of the concepts "competence", "artistic and aesthetic competence" in the vector of aesthetic education and art education of preschoolers is revealed. A number of competences of preschool children are analyzed, in particular art-productive, sensory-cognitive, communicative, etc. Artistic and aesthetic competence is interpreted as an integrated characteristic of the child's achievements in mastering the methods of cognition and interpretation of the world. The relationship between artistic and aesthetic competence and art as an artistic and aesthetic self-

expression of the child. Organizational and methodological principles and elements of pedagogical technology of formation of basics of artistic and aesthetic competence in children of senior preschool age are revealed. It is noted that formation of the foundations of artistic and aesthetic competence requires the use of methods that stimulate activity and behavior of the child. The effectiveness of the pedagogical process is due to the use of methods of active preparation of the child for self-learning, independent discovery of new knowledge in art and artistic creativity. The pedagogical means (personalities, musical, poetic, prose works, reproductions, sculpture, objects of decorative and applied creativity, natural materials, utilized household materials, etc.) which carry out informational and motivational functions, encourage comprehension, experimentation, tests are analyzed. The complex of methodological approaches which promote formation in children of preschool age of the generalized picture of world outlook, acquaintance with various art techniques and creation of an expressive image in art by imitation and own attempts, exercises, experiments is allocated.

Key words: *preschooler, artistic and aesthetic competence, art education, pedagogical technology, hermeneutic approach, art, artistic and aesthetic self-expression.*

УДК 378.1

Наталія Мукан

Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID ID 0000-0003-4396-3408

Маріанна Гаврилюк

Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID ID 0000-0002-2347-2188

DOI 10.24139/2312-5993/2021.02/121-128

МЕТОДОЛОГІЯ ПЕДАГОГІКИ: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ, ПІДХОДИ

Стаття присвячена висвітленню проблеми методології педагогіки, зокрема її сутності, принципів, підходів. Висвітлено результати аналізу науково-педагогічної літератури, що висвітлює окремі аспекти методології педагогіки, зокрема специфіки організації та проведення педагогічних досліджень, особливостей використання методів педагогічного дослідження. Мета статті полягає в узагальненні результатів наукових розвідок теоретиків у галузі педагогіки з метою висвітлення сутності методології педагогіки, її принципів та підходів, що слугуватиме основою для подальшого студювання педагогічних явищ, фактів та процесів. Висвітлено методи дослідження. Виокремлено форми, за допомогою яких виражають нові знання; подано визначення понять «методологія», «методологія педагогіки», визначено основні функції методології педагогіки, чотири рівні методології науки, принципи методології наукового пізнання в галузі освіти; виокремлено основні підходи (системний, комплексний, цілісний, особистісний, діяльнісний, змістовий, формальний, логічний, історичний, якісний, кількісний, феноменологічний). Представлено висновки та перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: *методологія, методологія педагогіки, теорії, концепції, принципи, підходи, педагогічне дослідження.*

Постановка проблеми. Наука – це сфера діяльності людини, що пов'язана із творенням, систематизацією та поширенням знань про навколишній світ і людину в ньому. В основу її розвитку покладено потреби та інтереси людини, а сам розвиток здійснюється на основі